

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum II. Decretalium, Per Triginta Titulos Distributum, In Quo Agitur
De Judiciis, Foro Competenti, Libelli Oblatione, Mutuis petitionibus, ...

Krimer, Ferdinand

Augustæ Vindelicorum, 1708

§. III. De sententiis non transeuntibus in rem judicatam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73001](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73001)

si secunda habeat contrarium, nempe contra eam non fuit exceptum, nec appellatum.

2616.

Occasione recufatoriam Judicis proponendam esse ante litem contestatam, ibi: *quas, tanquam dilatorias, ante litem ingressum proponere oportebat.* 2. quod non juvet, si opposites nihilominus iudicium ejus subeant, ibi: *quibus coram delegatis eisdem* (contra quos causam suspicionis in iudicio moverunt) *subeundo iudicium renuntiasse videntur*; 3. quod impetrans rescriptum secundum debeat facere mentionem de processu, & litem pendentia super tali causa rescripto ceteroquin non valituro, ibi: *tum etiam, quoniam de processu negotij, coram primis iudicibus, nihil in secundis literis dicebatur, quod, si fuisset expressum, obtinere minime potuissent*: 4. sub pretextu novorum instrumentorum lites non debere instaurari, ut ibid. dicitur; quod tamen intellige juxta dicienda in seqq.

§. III.

De sententiis non transeuntibus in rem iudicatam

2617.

ET si dixerimus sententiam, à qua non est appellatum intra decendum; vel, si appellatio interposita, rursus deserta sit, transire in rem iudicatam sic, ut ea causa decisa reddatur; sunt tamen casus aliqui ab hac communi juris regula excepti: certum enim est, ubi vertitur periculum animæ ex sententia lata, hanc nunquam transire in rem iudicatam; Cum enim exceptio rei iudicatæ, contra illam agere volenti, locum habeat solum ex dispositione juris humani; hoc autem nunquam possit statuere aliquid, ex quo subsequitur periculum animæ, seu peccati; nunquam talis sententia poterit transire in rem iudicatam; id, quod aliqui extendunt generaliter etiam ad casum, quo sententia est ipso jure nulla; nam non entis non sunt qualitates; quod tamen limitant, ut hoc procedat solum ad 30. annos, non ultra; per L. *Expressum* 19. ff. de Appellat. junctâ gloss. lit. C.

2618.

Descendendo nunc ad casus particulares, quæstio; est, an sententia, lata ex

juramento litem decisorio, & necessario, nempe ab ipso Iudice delato, *transeat in rem iudicatam,* si postea per instrumenta reperitur falsitas jurantis? Resp. quod non, ex L. *admonendi.* 3. i. ff. de jurejurand. ibi: *admonendi sumus, interdum etiam, post jusjurandum exactum, primum constitutionibus Principum, ex integro causam agere, si quis nova instrumenta se invenisse dicat, quibus nunc solis usus sit.* Sed hæc constitutiones tunc videntur locum habere, cum à Iudice aliquis absolutus fuerit: solent enim sæpe Iudices in dubiis causis, exacto jurejurando, secundum eum judicare, qui juraverit. Quod, si aliàs inter ipsos jurejurando transactum sit negotium, non conceditur eandem causam retractare; ubi nota rationem; quia juramentum, suppletorium probationis delatum à Iudice, est juris specialis; facit enim partem esse Iudicem, & talem: & ideo contra illud valent instrumenta noviter reperta; hæc enim, cum habeant favorem juris communi quoad vim probandi, tunc illis prævalent. dixi: juramentum *necessarium*; nam *voluntarium* (quando scilicet defertur à parte) habet vim transactionis, & utriusque partis consensu litem terminat; transactio autem non retractatur in foro externo pretextu instrumenti postea reperti; ut dicitur L. *in fine,* junctâ gloss. fin. sic Zoësius in eandem n. 57.

2619.

Quæstio 2. est, an transeat in rem iudicatam sententia lata ex falsis attestacionibus, vel instrumentis? Resp. de hac quæstione extare c. 22. h. t. Nam cum duo Canonici Remenses, voluntate suorum Concanonicorum ejusdem Ecclesiæ, ad Papam detulissent, eorum *Abbatem* (nam Canonici Regulares erant; quorum *Prepositi* quandoque dicebantur *Abbatem*, ut in c. *Cum in Ecclesiis.* 10. de *majorit. & obed.* vel etiam *Priores* ut notat Layman in cit. c. 22. n. 1.) super dilapidatione, perjurio, & aliis esse multipliciter infamatum; Pontifex causam Episcopo Cathalonensi, ejusque Collegis commisit, qui receptis Abbatis, & Canonicorum juramentis, Abbatem ab administratione removerunt, correctione Canonicorum dilatâ, quam tunc non poterant expedire; Procuratore autem Abbatis, ad Pontificem appellante, quod Iudices

lices lite non contestatâ , & juramentis conspiratorum contra Abbatem receptis, nequè coram partibus publicatis ad sententiam processissent ; mandat Pontifex , si constet, quòd illi Conspiratores fuerint, eorumquè dicta tantum Judices secuti fuerint, sententiam, & processum eorum irritari, & juxta formam priorum literarum procedi. Si verò Abbas non probaverit conspirationes, vel illi nihil eorum contra ipsum deposuerint, ob quæ fuit amotus, vel certè illa aliter fuerint probata, jubet processum Judicum confirmari; potuisse enim eorum juramenta super illis de statu Monasterii recipi, quæ Abbatem non contingebant; præsertim cum probatum non esset, eos conspiratores fuisse.

2620. Ex hoc textu deducitur, sententiam five ab ea fuerit appellatum, five non, non transire in rem iudicatam, si lata sit, fundamento sumpto tantum ex attestacionibus falsis, ut constat ex textu ibi: mandamus, quatenus, si vobis constiterit, quòd illi conspiratores fuerint, eorum dicta Judices secuti tantummodo (cum per alios ea probata non essent) sententiam protulerant; vos processum eorum irritantes, juxta formam comprehensam in prioribus literis procedatis. Ubi nota ly tantummodo, quo innuitur, si præcisè, seu unice processerunt ex attestacionibus Conspiratorum, iisque circa accusacionis puncta factis; nec aliundè probata; sic enim præsumuntur falsæ. Si verò Judex depositionibus testium inhabilium non sit motus ad ferendam sententiam, sententia valet, & potest transire in rem iudicatam, si non appelletur intra decendium, vel appellatio interposita deferatur; ratio sumitur ex dicto c. 22. ibi: si verò eos conspiratores fuisse nequiverit comprobare; vel, licèt de hoc constaret: *appareat tamen illos nihil super his deposuisse, pro quibus idem Abbas fuit amotus: vel etiam, si aliqua super his deposuerint: ea tamen per aliorum dicta fuerant sufficienter ostensa, processum ipsorum Judicum, confirmetis:*

2621. Ex eod. c. deducitur 1. quòd Canonicus Regularis, & secularis, sicut & Monachus, agere potest contra Prælatum infamatum de dilapidatione, aliisque criminibus cum scandalo junctis, peten-

do, ut tanquam indignus amoveatur e. *Olim. 26. de appellationibus, & colligitur ex dict. c. 22. de quo n. priori; deducitur 2. quòd ejusmodi denuntiationem possit facere tam suo, quàm aliorum nomine v. g. tanquam Procurator suorum Canonicorum, vel confratrum, ex eod. ibi: Cum Canonici S. Dionysij Remensis pro parte quorundam Concanonicorum ejusdem Ecclesie &c. quod etiam habetur in Clement. Religiosus, de Procurat. junct. glois. V. Consorte. Deducitur 3. si Prælatum accusetur de dilapidatione, vel criminibus scandalosis, præsertim, si talia sint, ut sine socijs committi non soleant, quòd tunc inquisitio fieri debeat non tantum super ipso Prælato sed etiam membris, seu conventu, exacto ab omnibus de veritate dicenda juramento, ut hic, & in cit. c. olim. Constat ex cit. c. 22. ibi: *dedimus in mandatis, ut ad Ecclesiam personaliter accedentes, tam in capite, quàm in membris, corrigerent corrigenda, & statuerent, quæ statuenda viderent;* & colligitur ex c. olim 26. de appel. Deducitur 4. eos, qui illicitè conspirant contra aliquem, non debere in testes recipi contra illum. ex eod. ibi: *licèt adversus Abbatem non debuerint conspiratores admitti.* Deducitur 5. publicationem attestacionum, esse necessariam necessitate præcepti; non tamen, necessitate substantiæ; ex eod. ibi: *depositionibus, coram partibus, minimè publicatis;* sic Barbosa in L. Prolatam C. de sentent. n. 5. Gloss. in c. Timor de hereticis V. Judicij.*

Deducitur 6. si contingat Prælatum accusari super certis delictis, præsertim, si talia sint, quæ non fiunt sine socio, inquisitionem debere fieri super capite, & membris *recepto prius juramento de veritate dicenda;* habetur in dict. c. 22. h. t. ibi: *nos dedimus in mandatis, tam in capite, quàm in membris corrigerent. &c.* Deducitur 7. quòd quamvis conspirator contra Prælatum v. g. non debeat recipi quoad depositiones contra ipsum (cum talis censeatur inimicus ejus) possit tamen recipi super alijs, vel rebus, vel personis non spectantibus propriè ad Prælatum; ne, quod illi unâ viâ negatum est, alterâ concedatur; & constat ex textu ibid. *licèt adversus Abbatem non debuerint conspiratores dimitti, juramenta tamen ipsorum*

de veritate dicenda, super statu ipsius domus recipi poterunt: ut per ipsorum dicta super alijs fides possit haberi, quæ Abbatem minimè contingebant, præsertim, quum tunc probatum non esset, eos conspiratores fuisse: in his tamen omnibus, magnà opus est prudentiâ Judicis, ut despicjat, an non etiam membra malè affecta Capiti, justè, vel injustè, moveantur Zelo communis boni, an privatis affectibus, & commodis?

2623.

Quæstio est 3. de sententia lata in causa beneficiâ: in hac quæstione distinguendum est, an sententia, lata contra Clericum, in causa beneficiâ sit tantum in ejus præjudicium? an in præjudicium Ecclesiæ, vel animæ? si primum? transibit in rem judicatam appellatione, non interpositâ intra decendium; nec appellans deinde, audietur, ut dicitur in c. quod ad consultationem. 15. h. t. ibi: *taliter duximus respondendum*, quod, cum post decem dierum spatium, sententia in Authoritatem rei transeat judicata; qui ad provocationis subsidium, intra id temporis, non recurrit, appellandi sibi aditum denegavit: cum per hoc videatur, per interpretationem juris, lata sententia paruisse: præsertim ubi causa non redditur appellandi. Ex quo habetur, quod appellatio interponenda est *infra decem dies*, ut per Marant. de ordine judic. p. 6. actu 2. princ. verbo, & quandoquæ appellatur, q. 3. princ. n. 213. & 214. Myling. cent. 3. observ. 11. n. 1. & quidem sic, ut appellanti incumbat probare, se appellasse intra illud tempus; cum non præsumatur facta intra decendium; sic Mascardus de probat. conclus. 114. n. 11. illud porro decendium incipit à momento notæ sententiæ, ut dicemus infra; cum ab initio sit utile usque ad diem scientiæ de lata sententia; igitur appellatio cum interponi potuisset, intra decendium, neglecta, fuit, sententiam transire in rem judicatam; quia, quamvis non verbo facto tamen suo sententiæ consentire, & parere voluisse videtur, secundum omnes hîc; idem probat L. ult. ff. quando appellandum, L. ult. C. de sent. quæ sine certa, & tradunt gloss. penult. ubi communis, in c. 2. de concess. præb. Abb. & alii. ubi Dec. ex n. 10. in cap. sape, infra hoc tit. Cov. de sponsal. p. 2. c. 8. q. ult. n. 18. si autem

secundum? nimirum, si sententia lata contra Clericum sit in præjudicium Ecclesiæ, vel animæ secus dicendum est. Nam licet Clericus, per sententiam condemnatus, citra peccatum possit non appellare contra suum præjudicium; non tamen, si fit in præjudicium Ecclesiæ, vel aliud periculum peccati.

Quæstio est 4. an in rem judicatam transeat sententia Censura, lata contra aliquem, qui intra decendium non appellavit? non quærimus de actu petendi Absolutionem à Censura; hæc enim respicienti cum Satisfactione, si quæ imposita est, semper conceditur; cum ad hunc finem infligatur, ut sequatur animæ sanitas; nec etiam de actu per simplicem querelam de injustè illata Censura; sed solum de actu per viam appellationis, elapso jam decendio, agendi contra excommunicationis, vel Censuræ sententiam? & ad hoc Resp. tali via deinceps appellantem non audiri; sic gloss. in c. ad reprimendum 8. de Offic. Jud. Ord. V. suspendatur; & alii; quia sic casus non reperitur exceptus à regula communi.

Quæstio est 5. an sententia lata pro dissolvendo matrimonio transeat in rem judicatam sic, ut nunquam deinde agi possit ad illud redintegrandum? Resp. quando sententia lata est, ut dissolvatur matrimonium, quod in re est legitime contractum; vel, ut teneat, tanquam validum, licet in re non sit validum, talem sententiam, licet ab ea non sit appellatum, nunquam transire in rem judicatam; nam in his est periculum peccati, ut qui est verus Conjunx, & matrimonio in re quoad vinculum Conjugii non soluto, liberè transeat ad alia vota; vel qui non est verus Conjunx, conjugaliter vivat cum non sua; utrumquæ enim est peccatum, & utrumquæ sequitur ex tali sententia in rem judicatam transmissa, quod tamen nec Judex ullus humanus, nec ommissio appellationis facere potest, ut unquam liceat; id, quod aperte decisum est in c. Lator. 7. h. t.

Cum enim Titius Caiam, verbis etiam de præsentis desponsasset, & matrimonium consummasset, & postea, cum inter ipsos scandalum, aut contentio orta esset, vir mulieri debitum Conjugii subtraxisset, mulieris autem consanguinei

offensi,

offensa, matrimonium accusare aggressi essent, dicentes: quod Titius eam *invitam, renitentem, & secundum aetatem matrimonio ineptam* duxisset: Titius, cum vitam dissolutam desideraret, contentus fuit, ut matrimonii separatio fieret. Cum verò postea, ipsomet Titio, ut putatur, turpitudinem, & inconstantiam suam confitente. propositum esset Alexandro III. separationem rationaliter factam non esse, respondit: *volentes matrimonia, canonicè contracta, levitate quadam dissolvi: Mandamus, quatenus si vobis confiterit, eos per iudicium Ecclesie non fuisse legitime separatos, Ecclesiamque deceptam, ipsos faciatis, sicut Virum, & Uxorem in simul permanere.*

Et ideo glossa ibid. V. *permanere*; rectè notat, debere tales simul manere, non obstante sententia prius lata: quia contra matrimonium non currit præscriptio. § 3. q. 5. c. *quod Deo*, etiamsi ab illa sententia non fuit appellatum: quia sententia lata contra matrimonium non transit in rem iudicatam, quin revocetur sententia, quandocumque error sententiæ detectus fuerit, ut hic patet, & primum de frigi. & malefic. c. *fraternitatis*. 35. q. 9. c. *grave*.

2626.

Ex hoc casu in c. *Lator* regulam generalem deducit Abbas ibid. n. 9. quod nulla sententia, cujus observantia nutrit peccatum, nunquam transeat in rem iudicatam; cum nulla præscriptio, nulla consuetudo, nulla constitutio, peccati nutritiva, quicquam operari valeat, ut quod peccatum est, citra peccatum fiat, saltem quando ratio mali non nascitur ex sola humana lege. Unde non desunt, qui dicant, per actus scienter factos contra legem etiam humanam, non posse introduci consuetudinem, quæ vim legis obtineat; nec exinde sequi, nulla consuetudine posse abrogari jus merè humanum, contra id, quod utroque jure receptum est. Nam, etsi Antecessores, etiam *cum sententia mali*, usum aliquem exercuerint, & ideo nullam consuetudinem legitimam, per illum usum, scienter malum, induxerint; fieri tamen potest, quod eorum Posteriores eundem usum continuent *bonâ fide*, persuadentes sibi, eos pariter bona fide operatos, deficiente iusta suspitione mali; quo casu, si talem usum,

per tempus jure definitum, bonâ fide continuent, si aliud non obstet, iusta consuetudo nasci poterit; & hoc sensu actus, quibus inducitur consuetudo, quæ pro lege suscipiatur, debere esse rationabiles, prout exigitur in c. *fn. consuetud.* mihi probabilius viderur.

Pro eadem doctrina (quod sententia lata pro dissolutione matrimonii, validè celebrati, non transeat in rem iudicatam) facit textus in c. *Consanguinei* 11. h. 1. Cum enim consanguinei mulieris E. paternitatem inter ipsam, & virum, legitime probassent, ideoque Episcopus sententiam divortii tulisset; mulier verò postea eidem Episcopo confessâ fuisset, paternitatem non ante sententiam divortii, sed postea primum fuisse contractam, ideoque ad secundas nuptias se convolasse: Consultus Pontifex rescripsit, *propter solam confessionem mulieris non esse recedendum à sententia, per Judicem Ecclesie rationabiliter promulgatâ, nisi legitime contrarium probetur.* Nam ex hoc textu habetur, sententiam, legitime, ac rationabiliter latam (quantum est ad ordinem iudicarium) pro dissolvendo matrimonio, retractandam esse, tanquam non legitime, & rationabiliter factam (quantum ad iustitiam probationum) si legitime contrarium probetur. Ex quo habetur, quod sententia in causa matrimoniali, non ita efficacem auctoritatem fortiatur; quin retractari possit, quoties compertum fuerit, eam errore quodam latam fuisse; ita Sanchez l. 7. de Matr. D. 100. à n. 1. quod verum est, etiamsi post sententiam, secundum matrimonium ab utroque, vel altero conjugè contractum proponatur, ut notant omnes in præsentem, idem probant c. 1. ubi gloss. V. *retractare* in c. *laudabilem*, in fine, de frigidis; gloss. pen. in c. *sicut*. 9. de testibus; gloss. *in sum*. 35. q. 9. & utrobique communis; & satis evincit ratio iniustitiæ irremissibilis, de qua c. *Lator*; siquidem multò magis concludit, ubi secundum matrimonium contractum est, & manet cum peccato, si aliud in rei veritate legitimum existeret.

Dices: in c. *sicut*. 9. de Testibus habetur, post sententiam, contra matrimonium latam (quantumvis dependenter à depositionibus Testium, qui privatim deinde facti

2627.

2628.

fassi sunt, se corruptos falsum testatos, non separatur secundum matrimonium, si quod taliter separati inierunt. Cùm enim quidam, acceptâ pecuniâ, super consanguinitate in iudicio inter virum & Uxorem jurâssent, privatim autem asserent, nullam intercedere consanguinitatem, sed se corruptos testimonium falsum dixisse: respondit Pontifex, ut si Vir & uxor; aut alter eorum, iam ad secundas nuptias transierint, testibus super perjurio, & adulterio causato pœnitentia indicatur; si verò ad secunda vota necdum transierint, & veritas dictæ corruptionis per alios testes comprobetur, sententia est revocanda; testimonium enim priorum, cùm perjuri sint, nullatenus est admittendum. Sed Resp. dictum casum non obstare; cùm expressè in fine dicatur, *revocandam esse sententiam, si corruptio testimonium probata fuerit.* Unde solum permittuntur in 2. conjugio post sententiam sub conditione, si non constiterit de errore, & falsitate depositionum.

Confirmatur 2. ex c. *Tenor 10. h. t.* ubi talis casus habetur: Cùm inter Virum quemdam, & mulierem, controversia verteretur super matrimonio, num inter eos contractum fuerit: ea commissâ fuit Episcopo Theatino à Sede Apostolica, qui virum à mulieris petitione, dum illa absens esset, absolvit. Hoc, cùm intellexisset mulier, impetravit à Pontifice literas ad alium Judicem delegatum, qui causam hanc cognosceret, ad definiret. Iste Judex citavit virum, qui infirmitatem protendens non comparuit, sed nocte insequente, aliam mulierem, sibi matrimonio copulavit, ideòque Judex delegatus sententiam excommunicationis in eum promulgavit; postea verò comparrens coram eodem Judice, ab ipso absolutionem ab excommunicatione obtinuit; cui etiam exhibuit literas Episcopi Theatini, ex quibus patebat, ipsum virum ab impetitione mulieris, per latam sententiam, fuisse absolutum. Sed quia mulier offerebat se ad probandum per testes, quòd dictus vir ipsam, dato annulo, publicè subarrhâssent, seu desponsâssent, dubitabat Judex delegatus, quid sibi faciendum esset? Respondit Clemens III. quòd, *non obstante illicitâ absolutione, quam Episcopus fecit, in causa procedere,*

& viro sub pœna excommunicationis severe interdiceret, ne ad eam mulierem, quam superinduxit (sive in uxorem, post primam, sibi copulavit) accedat priusquam causa decisa fuerit. Ex hac enim definitione habetur, si mulier prima suum matrimonium legitimum fuisse, probaverit, sententiam separationis esse retractandam.

Quæstio ulterior est, an, tamen si sententia lata pro dissolutione vinculi conjugalis nunquam transeat in rem judicatam, ut hæctenus dictum est, idem procedat de sententia lata pro divortio solum ad separationem cohabitationis & thori: inter innocentem, & Reum; & dicendum, quod sententia divortii non transeat in rem judicatam quoad ea, quæ sunt in favorem Rei; bene tamen quoad ea, quæ cedunt in Rei odium, & innocentis favorem; ex quo habetur, conjugem Reum, post terminum ad appellandum à jure concessum, volentem allegare, injustam fuisse divortii sententiam, & petentem reconciliari, non esse audiendum esse, si agat ad reconciliationem Adulteri, nequè huic competere exceptionem rei judicatæ contra innocentem. Ratio est; quia, cùm sententia divortii feratur in favorem innocentis conjugis, & ad ejus instantiam, ac in odium adulterius, cui Ecclesia nullo modo vult favere; ideo æquitas postulat, ne in favorem Rei, seu nocentis, & damnum innocentis transeat in rem judicatam: nam, ut dicitur in *L. evidenter; 16. ff. de except. rei judic. iniquissimum est, proficere rei judicata, exceptionem ei, contra quem judicatum est.*

Præter hæc not. 1. ex dictis colligi esse aliquas causas, in quibus, etiam si intra decendium à sententia lata non sit appellatum, nova instantia judicii peti potest, saltem probabilis causâ allegatâ; ut tradit Innocent in c. *tenor 10.* hoc tit. Et hoc est, *sententiam non transire in rem judicatam*, hoc est, rem, seu causam per latam sententiam definitivam non reddita judicatam, & decisa, quin peti possit, ut iteratò cognoscatur, ac decidatur; & quidè ab ipsomet litigante, allegante propriam suam turpitudinem, & inconstantiam, si nimirum jam negat, quod antea confessus

lus fuerat; Abbas in cit. c. Lator. 7. n. 6. h. t.

2631. Not. 2. in casu sententiæ, quæ non transit in rem iudicatam contra iniustitiam sententiæ posse agi, vel probando, eam non tenere, vel ex vi meritorum causæ; vel ordinis iudicarij non servati, si haberi possit ex actis; imò ipsum quocumque Iudicem, intellecto se falsis suggestionibus deceptum, errore cognito, posse retractare sententiam, ut constat ex *Pæna 3. de divort. ibi Tui officij interest, matrimonia illa, adhibita gravitate, dissolvere, quæ illicitè contracta noscuntur*; ergo etiam redintegrare, illicitè soluta; cum in utroque casu versetur periculum animæ, seu peccati.

2632. Not. 3. quando dicitur, sententiam aliquam non transire in rem iudicatam; debere intelligi, sic, ut, esto non sit appellatum, tamen liceat per viam simplicis querelæ causam deferre ad Superiorem; non tamen agere per viam appellationis, ut in hac instantia retractetur; nam in ordine ad hoc, non ad illud, si tempore debito non sit appellatum, sententia lata acquirit auctoritatem rei iudicatæ. Si autem quæras, quis in hoc casu dicatur superior ad eundem per viam simplicis querelæ? Resp. quod Superior, seu Iudex, qui sententiam tulit, à qua non est appellatum, vel summus Pontifex, aut Legatus ejus; prout de hoc habetur ex c. *Pastoralis. de offic. Jud. deleg.*

2633. Not. 4. in casu, quo condemnatus per sententiam, in causa matrimonii, agere vult contra iustitiam sententiæ, opus esse nova querela, & libello, quo supplicet, ut sententia, in tali causa, jam semel definita, denuò in iudicium revocetur; ac errore detecto, rescindatur; ubi nota, dici, *denuò in iudicium* (primi nimirum Iudicis, à quo lata est sententia, contra quam querela deponitur) *revocetur*, ut nimirum rursus audiatur perinde, ac si sententia lata non esset; ut colligitur ex c. *Ex literis 4. de in integr. restitut.*

Cum enim inter duos Conjuges causa matrimonialis ageretur, & Pontifex Innocent. III. eam quibusdam Iudicibus delegasset & hi divortii sententiam protulissent; mulier ad Sedem Apostolicam appellavit. Eam appellationis causam Papa Abbati, & Archipresbytero Paduano

Tom. II.

commisit. Abbas (cui alter vices suas commiserat) quia videbat mulierem ad terminum peremptoriū non comparuisse, inspectis actis priorum Iudicium, eorundem sententiam confirmavit. Cum hoc intellexisset pater mulieris, accessit ad Abbatem, & juramento confirmavit, *quendam fraudulentè venisse, ad ipsos, falsas literas afferentem*, quibus continebatur, ut diebus octo, post terminum constitutum, Abbatis (cui impedimentum necessarium incidisse narrabatur cur ad diem antea definitam adesse non posset) conspectui se sisterent: cum vero Abbas ipsis fidem super hac re habere nollet, dicta mulier ad Sedem Apostolicam appellavit, & supplicavit. Hac re intellecta, respondit Innocentius. *Tametsi fraus, quæ allegatur, plenè probata non sit, tamen secundum canonicam æquitatem, se supplicationem mulieris admittere, eique, pro matrimonio postulanti, beneficium restitutionis, ad novam causæ audientiam, concederet; ideoque aliis Iudicibus mandatur, ut de causa appellationis cognoscentes, primorum Iudicum sententiam confirment, vel infirmant, prout ipsis justum esse visum fuerint.*

2634. Ex hac enim definitione deducitur sententiam in causa matrimoniali non transire quidem in rem iudicatam, quoad veritatem; bene tamen quoad instantiam iudicij, nimirum sic, ut novo processu opus sit, nisi restitutio in integrum petatur; sic Joann. Andr. in dict. c. 4. in gloss. penult. 2. in causa favorabili, qualis est matrimonialis, causa semiplenè probata, posse quandoque Iudicem dare restitutionem, ut causa denuò cognoscatur, ut constat ex cit. c. 4. ibi: *licet autem de fraude taliter perpetrata per huiusmodi juramentum non constet ad plenum, in favorem tamen matrimonij, de benignitate canonica, contra fraudem propositam supplicationem mulieris admittimus & ad audientiam restituimus eam, pro matrimonio postulantem, ubi nota, verbum ad audientiam restituimus eam pro matrimonio postulantem. Sententiã tamen non reprobatã.*

2635. Not. 5. quando dicitur, sententiam latam contra matrimonium non transire in rem iudicatam, intelligi de matrimonio; non autem, de expensis litis, ad quas ille, qui in causa succubuit, condemnatus est;

Q999

sic

fic Felinus in c. *Lator h. t. n.* 10. nam istæ, si à sententia non est appellatum, non restituntur; etiam si postea in iudicio simplicis querelæ, deprehensio errore in sententia, contra matrimonium, *in quantum est contra matrimonium*, rescindatur; ita Sanchez l. 7. de *Matr. D.* 100. à. n. 11.

2636. Not. 6. in casu, quo Iudex pronuntiavit pro valore matrimonii, contra quod unus nullitatem probare volens *ex metu injustè sibi incussò* ad extorquendum consensum, sententiam (si ab ea non sit appellatum) transire quidem in rem iudicatam, *quoad instantiam, non quoad veritatem*, si consensus rei ipsa per talem metum vitiatum fuit; posse tamen condemnatum contra talem sententiam adire Superiorem per viam simplicis querelæ, ut ea sententia retractetur, ut diximus n. 2633.

2637. Sed quid, si sententia iterum confirmaretur, & urgeretur alteri conjugaliter convivere, certus tamen, se gravi metu injustè inductum ad consensum? Respondet Pirhing hinc n. 52. *Not. quinto*, licet in re non foret matrimonium; vitium tamen sententiæ per ipsos contrahentes remitti posse, contrahendo absque metu; & sic consensisse præsumi, acquiescendo sententiæ per appellationis intermissionem. Sed ex hoc solum sequitur, quod possint sine metu consentire, & sic fecisse præsumantur, quamdiu hæc præsumptio non eliditur; cæterum, si metum passus rei ipsa, ubi revera potest, nollet in alterum consentire, licet in foro externo etiam per censuras cogere ad conjugaliter convivendum alteri, non deberet illi sic Convivere non dato prius legitimo consensu, & potius pati censuras, quam peccare, accedendo *non suum* ut alibi diximus.

2638. Eodem loco cit. tradit Pirhing, quod si per sententiam pronuntiatum sit, inter aliquos dissoluta esse sponsalia de futuro, ob probatum aliquod impedimentum, à qua non est appellatum, eam transire in rem iudicatam; quia, cum partes possint sponsalia mutuo consensu dissolvere sine peccato, possunt etiam sibi quoad hoc præjudicare, non appellando; si verò sententia lata sit in favorem sponsalium, declarando, illa esse valida, quando impedimentum dirimens matrimonium, est allegatum

sed non probatum: ea non potest transire in rem iudicatam; quia foveretur peccatum, si partes vi illorum sponsalium, compellerentur ad matrimonium invalidum contrahendum; Abbas in c. *Juravit. 6. de probat.*

Sed quoad primum videtur non aliter intelligendum, quam quod in tali casu sententia lata contra valorem sponsalium de futuro ex impedimento probato, si tamen rei ipsa non subsistit, & appellatum non sit, transeat in rem iudicatam quoad instantiam, ut dictum est, n. 2632. non autem quoad veritatem; nam ex eo, quod possint sibi præjudicare sponsi, mutuo consensu à sponsalibus recedendo, non evadit formaliter verum, eos esse *jure impeditos à matrimonio*, prout definit sententia. In secundo autem verum est, quod dicitur, si rei ipsa impedimentum subsistit; quia tunc vi sententiæ compelleretur ad peccatum; Sed hoc universaliter tenet non tantum, quando non tantum pronuntiat in favorem sponsalium, sed ipsius etiam matrimonii, ubi procedendo ex facta declaratione de valore, qui rei ipsa non subsistit, iretur ad peccatum.

ARTICULUS IV.

De effectu sententiæ latæ.

PROcedit quæstio de primario effectu 2639. sententiæ *definitivæ* i. is porro principaliter est, *ejus executio*: quamvis, præter hoc etiam id præstet, quod faciat jus inter partes; & quandoquæ etiam inter alios; item, quod per eam lis finiatur; quod per superiorem confirmari debeat; quandoquæ rescripto contra ipsam lato obstat, demum quod secum trahat penam Judicis malè judicantis.

§. I.

De executione sententiæ.

POSTquam sententia definitiva transivit 2640. in rem iudicatam, fieri debet ipsius executio; Nam sicut sine iudicio quemquam nolumus condemnari, ita quæ justè definita fuerit, nullâ patimur excusatione differri, ut ait Gregorius l. 8. epist. 50. relatus in c. *sicut 2. q. 1. & c. Quod ad con-*